

bosberichten

2018 #3

Community based gecertificeerd hout

Tegenwoordig leeft bij velen het besef dat het belangrijk is om duurzaam geproduceerd hout te kopen. Daarnaast groeit ook het besef van het belang van eerlijke productie en lokale verwerking van dit hout, waarbij lokale gemeenschappen ook profiteren van de wereldwijd stijgende vraag naar hout. Certificering van duurzaam bosbeheer en de handelsketen garandeert dat producten afkomstig zijn uit duurzaam beheerde bossen. Maar wat als je graag Fairtrade houten producten wilt kopen? Probos heeft verkend welke initiatieven er op dit vlak zijn en wat de relevantie is voor de Europese houtmarkt.

Community based gecertificeerd hout

Ruim tien jaar geleden heeft Probos in het kader van het 'Kennisnetwerk verantwoord ondernemen met hout' bijeenkomsten georganiseerd over verschillende thema's die relevant zijn voor het verduurzamen van houtstromen naar de Europese markt. Het symposium 'De sociale aspecten van de handel in hout' (2007, i.s.m. ICCO) en de workshop 'Kleine houtproducenten en de internationale houthandel; een win – win situatie?' (2008, i.s.m. ICCO en ncd) richtten zich op sociale aspecten. Probos was benieuwd wat de stand van zaken 10 jaar later is en verkende de situatie. Voor deze verkenning is gezocht naar keurmerken die zowel voldoen aan de Nederlandse inkoopcriteria voor duurzaam geproduceerd hout (TPAS) en toegelaten zijn tot het duurzaam inkoopbeleid van de Nederlandse overheid (FSC en PEFC), als voldoen aan de definitie voor eerlijke handel (Fairtrade) zoals beschreven door FINE. FINE is een informele vereniging van de vier grootste internationale netwerken voor Fairtrade. Belangrijke aspecten van Fairtrade zijn gelijkheid in internationale handel, betere handelsvoorwaarden en het beschermen van de rechten van gemarginaliseerde producenten en werknemers.

Dit alles tegen de achtergrond dat volgens de Wereldbank het inkomen van ruim 1,6 miljard mensen op aarde op enigerlei wijze afhankelijk is van bos. Deze mensen ondervinden grote nadelen van de voortgaande ontbossing en degradatie, delen vaak onvoldoende mee in de baten hiervan en beslissen niet automatisch mee over het bosgebruik. Tegelijkertijd bieden duurzaam bosbeheer, houthandel en -verwerking kansen om mensen lokaal een zelfstandig bestaan te bieden. Volgens

de FAO is circa 25% van de bossen in ontwikkelingslanden in eigendom van of worden beheerd door lokale gemeenschappen. Zij vertegenwoordigen daarmee een enorm bosoppervlak dat, met de wereldwijd toenemende vraag naar hout, in toenemende mate als belangrijke bron in beeld komt. De meeste gemeenschappen werken op kleine of medium grote schaal en dat brengt verschillende problemen met zich mee: te weinig economische en politieke macht, gebrek aan marktinformatie, onderpand, kapitaal, technologie, culturele verschillen waardoor (internationale) koper en kleine producent elkaar vaak niet begrijpen, etc. Er zijn echter ook voorbeelden die aantonen dat gemeenschappen wel degelijk sociaal en binnen de kaders van duurzaam bosbeheer kunnen produceren. Met alle voordelen van dien, zoals:

- voorzien in hun levensbehoeften;
- lokaal vermogen opbouwen;
- lokale creativiteit en ondernemerschap krijgt kansen;
- duurzaamheidsaspecten worden op lokaal niveau versterkt;
- culturele identiteit wordt behouden.

M.a.w.: Er zijn genoeg redenen om duurzaam geproduceerd hout afkomstig van kleine producenten te ondersteunen. Niet voor niets riepen NGO's als ICCO de bekende keurmerken voor duurzaam bosbeheer ruim 10 jaar geleden op om werk te maken van een apart label dat duidelijk maakt dat producten afkomstig zijn van lokale gemeenschappen en (bij voorkeur) voldoen aan Fairtrade criteria.

Er zijn overigens verschillende onderzoeken uitgevoerd om de wensen vanuit de markt, de haalbaarheid en de voorwaarden voor de ontwikkeling van dubbelcertificering van zowel duurzaam bosbeheer als

Fairtrade in beeld te krijgen¹. Daar gaat dit Bosbericht verder niet uitgebreid op in.

FSC en PEFC

De bekende keurmerken voor duurzaam bosbeheer, FSC en PEFC, kennen geen label dat duidelijk maakt dat het hout zowel afkomstig is uit een duurzaam beheerd bos als voldoet aan de Fairtrade principes. FSC is in 2009 samen met Fairtrade International wel een pilot gestart met dubbelcertificering. Doel van deze pilot was om voor lokale gemeenschappen de inkomsten uit bos te verhogen door de markttoegang van producten van kleine boscijneren te verbeteren en consumenten bewust te maken van de mogelijkheid van het ondersteunen van deze gemeenschappen door het kopen van hun producten. Fairtrade International heeft een houtstandaard ontwikkeld om de FSC-principes en -criteria aan te vullen met Fairtrade voorwaarden. Deze standaard is getest in Honduras, Bolivia en Chili. De volgens deze standaard geproduceerde meubels en vloeren zijn in 2012 op de markt gebracht door een Duits en Zweeds bedrijf. Beide producten waren gecertificeerd als '100% from small or community based forest enterprises that are both FSC and Fairtrade certified'. Door aanpassing van het beleid van Fairtrade International hebben de pilots geen

1 O.a. Leonardi, A. 2009. *Linking forest management and fair trade certification. Standards Comparison & Market Analysis for Dual Certified Forest Products*. University of Padua, Faculty of Agriculture.
Macqueen, D., A. Dufey, B. Patel. 2006. *Exploring fair trade timber – a review of issues in current practice, institutional structures and ways forward*. Edinburgh, International Institute for Environment and Development.
Macqueen, D. (Ed.). 2008. *Distinguishing community forest products in the market – industrial demand for a mechanism that brings together forest certification and fair trade*. Edinburgh, International Institute for Environment and Development.

Bron: FSC® International

vervolg gekregen. Het streven is om in 2020 het project te hervatten. Daarnaast is FSC in 2016 het project 'New Approaches to smallholders' gestart. Hierin wordt een speciale FSC-standaard voor en met smallholders ontwikkeld, die meer recht doet aan de realiteit van een kleine producent, waarna (vanaf 2018) werk wordt gemaakt van vermarkting van de producten die onder deze standaard gecertificeerd zijn. Op dit moment wordt 7,6 miljoen ha FSC-gecertificeerd bos beheerd door smallholders en het doel is aan het eind van dit project (2020) dit vergroot te hebben naar 10 miljoen ha.

FSC SCLO

Sinds een aantal jaar biedt FSC voor kleine en gemeenschapsproducenten al wel het zogenaamde 'Small and Community Label Option' (SCLO). Dit label mag 'on product' gebruikt worden op producten uitsluitend uit de FSC-gecertificeerde bossen van kleine en lokale gemeenschappen. Het label mag vergezeld gaan van teksten als 'From well managed forests of small or

community producers'. Kleine en gemeenschapsproducenten zijn families, coöperaties, kleine eigenaren van bossen en inheemse en traditionele groepen. Het SCLO label is voor alle FSC-gecertificeerde bedrijven die als 'Smallholder'

aangeduid worden vrij te gebruiken. In 2014 is de Retail campagne 'Made with heart' rondom dit label gelanceerd om meer bekendheid te genereren (www.madewithheart.fsc.org). Op www.sclo.fsc.org is o.a. het portfolio te bekijken van de producenten die werken met het SCLO label. Producenten uit Guatemala, Colombia, Peru, Brazilië, Honduras, Mexico, Canada, Portugal, India en Nepal leveren uit hun in totaal ca. 500.000 ha gecertificeerde bossen een brede range aan producten: van gezaagd hout, meubels, bamboe tot kruiden essentiële oliën en mate (thee-achtige drank uit Zuid Amerika).

PEFC

PEFC kent regionale labels die informatie geven over de herkomst van houtproducten uit duurzaam beheerde bossen uit een specifiek geografisch afgebakend gebied. Het doel van deze regionale labels is om consumenten de mogelijkheid te bieden om expliciet regionale producten uit duurzaam bosbeheer te vragen en

daarmee te promoten. De labels zeggen niet iets over het type boscigenaar (bijvoorbeeld of het bos al dan niet gemeenschapsbos is). Het label wordt tot op heden alleen in Duitsland voor een aantal regio's gebruikt, bijvoorbeeld 'Heimisches Holz aus Bayern'.

Relevantie voor de houtsector

Community based certificering van bossen waar hout geproduceerd wordt, is nog beperkt in omvang. Daarmee is ook het volume hout afkomstig uit deze gecertificeerde bossen nog gering. Wel is het areaal bos dat door lokale gemeenschappen beheerd wordt groot. Afgezien van enkele voorbeelden waar in het verleden sprake was van dubbelcertificering (FSC en Fairtrade International/WFTO), zijn er geen eenduidige keurmerken of criteria gevonden die zowel pijlers hebben voor duurzaam bosbeheer als Fairtrade productiesystemen. Er zijn in het verleden verschillende initiatieven geweest die kleine ondernemingen gefaciliteerd hebben om binnen een eigen ontwikkeld certificaat stapsgewijs toe te werken naar dubbelcertificering van zowel FSC- als Fairtrade. Helaas zijn veel van deze initiatieven, zoals FORCERT en Madang Forest Resource Owners Association in Papua New Guinea, gestrand en is het gezamenlijke initiatief van FSC en Fairtrade International tijdelijk stop gezet. De keurmerken voor duurzaam bosbeheer onderkennen wel het belang van het kunnen herkennen van hout afkomstig uit kleine en gemeenschapsbossen (FSC) en uit specifieke regio's (PEFC) met behulp van specifieke labels. Hiermee kunnen kopers een bewuste keuze maken en kunnen lokale gemeenschappen daarvan profiteren. Het keurmerk Madera Justa ('Eerlijk hout', zie kader) maakt het

wel mogelijk om hout afkomstig uit FSC-gecertificeerde bossen onder Fairtrade principes te verwerken en als Madera Justa eindproduct in de schappen te leggen.

Het verdient dan ook aanbeveling dat de keurmerken zich verder inzetten om herkenbaarheid van hout afkomstig uit kleine en gemeenschapsbossen te vergroten. Om breed gedragen garanties te bieden dat hout voldoet aan zowel duurzaam bosbeheer als aan Fairtrade principes, verdient het aanbeveling dat certificeringssystemen (opnieuw) hun krachten bundelen en certificering volgens beide principes zo laagdrempelig mogelijk aanbieden. Helaas is certificering van duurzaam bosbeheer in (natuurlijke) bossen met lokale, van bos afhankelijke gemeenschappen niet laagdrempelig. Datzelfde geldt voor Fairtrade certificering. De kosten van certificering zijn hoog. Er is veel expertise nodig, zowel om te voldoen aan de eisen van de internationale standaarden als het ontwikkelen van een (export)markt. Dit maakt het interessant om te kijken naar nieuwe, lokale initiatieven die laagdrempelig zijn, maar toch voldoende zekerheid bieden ten aanzien van het voldoen aan duurzaam bosbeheer en Fairtrade principes. Gezien de strenge eisen die veel eindklanten op de Europese houtmarkt stellen, zal het geen sinecure zijn met nieuwe certificeringsinitiatieven deze markt te betreden. Wel liggen er kansen in nichemarkten (bijvoorbeeld wereldwinkels) en voor een-op-eenrelaties (bijvoorbeeld een NGO met een retailer). Randvoorwaarden hierbij zijn voldoende vertrouwen en transparantie in de keten.

Voorbeelden community based certificering

Er zijn verschillende initiatieven wereldwijd waarbij gemeenschappen en coöperaties zowel inzetten op duurzaam bosbeheer als op Fairtrade. Enkele voorbeelden:

Madera Justa

Madera Justa is een platform met een certificatiesysteem voor duurzaam geproduceerd hout en Fairtrade dat in 2008 is opgezet door de Spaanse NGO Copade en FSC Spanje. Om uiteindelijk het label Madera Justa op producten te kunnen zetten, moet de grondstof allereerst afkomstig zijn uit FSC- of gelijkwaardig gecertificeerd bos. Vervolgens moeten de verwerkende bedrijven in de keten gecertificeerd worden volgens de Madera Justa-principes en criteria, waar Fairtrade-criteria in zijn geïntegreerd. Madera Justa kent momenteel een aantal gecertificeerde producenten in Guatemala en verwerkers in Spanje. Bovendien zijn er de afgelopen jaren Madera Justa-producten, zoals tuinmeubilair, geleverd aan grote retailers als Leroy Merlin in Spanje (www.maderajusta.org).

Participatory Guarantee Systems

Certificering kan de toegang tot de markt verbeteren, maar voor veel kleine producenten zijn internationale certificeringssystemen vaak te duur en vragen ze veel administratie. Daarom zoeken lokale producenten en NGO's naar alternatieven. Participatory Guarantee Systems (PGS) kunnen hier een uitkomst bieden. Dit zijn certificeringsinitiatieven waarbij lokaal een eigen standaard en verificatieprocedure wordt vastgesteld en waarbij auditing wordt gebaseerd op lokale omstandigheden en behoeften. Belangrijk is dat PGS participatief en inclusief zijn en eigenaarschap voor lokale partijen gecreëerd wordt. Daarmee kunnen PGS relatief snel worden opgeschaald en een significante impact hebben. De Nederlandse NGO Both ENDS promoot PGS en stimuleert diverse initiatieven met lokale partnerorganisaties. Tot op heden heeft PGS-certificering voor wat betreft producten uit het bos zich vooral gericht op niet-houtige bosproducten (NTFP's). Een voorbeeld van PGS-certificering is het Analog Forestry Network in Costa Rica. Het overkoepelende International Analog Forestry Network heeft een systeem ontwikkeld waarbij lokale certificeringsinitiatieven worden gecombineerd met internationale Forest Garden Products certificering (een standaard voor bosproducten). Het Analog Forestry Network in Costa Rica ondersteunt lokale partners in het opzetten van agroforestry-systemen op gedegradeerde gronden, geeft trainingen en helpt bij het vermarkten van de producten (http://tiny.cc/LR_PGS).